

og tónlist - tað upprunaliga skaldskaparhugtakið. Yrkjarin var upprunaliga sangari, og eins og assýrar kvóðu *Gilgamesh* og grikkar *Ilions*- og *Odysseusarkvæði*, bæði yrktu og kvóðu føringar *Margretu kvæði* og *Brynhildar tátt*. Dylan er syngjandi skald, troubadourur, eins og Cornelis Vreeswijk, Arnaut Daniel og Bertrand de Born.

Hesar hugleiðingar byggja fyri ein part á egnar metingar og upplivingar. Samstundis havi eg fingið nógv burtur úr at kunnað meg við, hvat kritikarar, serliga í Onglandi og USA, hava skrivað um Dylans skaldskap. Eg hugsí her serstakliga um bókina *Song & Dance Man III* eftir Michael Gray (sum er tann higartil mest fullfiggjaða lýsingin av Dylans skaldskapi), bókina *Dylan's Visions of Sin* eftir Christopher Ricks (um Dylan og enskan skaldskap), *Voice Without Restraint* eftir John Herdman og *Chimes of Freedom* eftir Mike Marqusee (um Dylan sum politiskan listamann).

Í hesi fyrstu greinini fari eg at taka fram nøkur dømir um Dylan sum frælsis- og vísusangara. Hann hevur, sum mongum kunnugt, yrkt ein hóp av sangum, sum snúgva seg um órátt og kúgan, sum lýsa frælsislongsul, sum eggja til mótmæli ella uppreistar. Teir kendastu munnu vera ”Masters Of War” og ”The Times They Are A-Changin’”. Frammarlaga í hesum sambandi er utopiin, dreymurin um tað komandi rættvísa samfelagið. Bob Dylan er, sum mong vita, av jødiskari ætt. Tann utopiski dreymurin er almannaoagn, men tykist serliga sjónskur í jødiskari hugsan, og tað er tí neyvan av tilvild, at Dylan, eins og Karl Marx, Leonard Cohen og Paul Celan, hevur givið hesum dreymi skaldskaparligar veingir.

Frælsisskipið

Hesin dreymur verður á bæði vakran og grimman hátt borin fram í tekstinum ”When The Ship Comes In” (Tá ið skipið kemur), av plátuni *The Times They Are A-Changing*, 1964. Baksýnið fyri hesum teksti er stríðið fyri at vinna teimum svørtu í USA borgararættindir. Tann 19. juni 1963 legði John F. Kennedy forseti fyri Kongressina eina viðgongda lóggávu, sum skuldi tryggja teimum svørtu m.a. valrátt og atgongd til hotell, handlar, sjónleikarhús osfr.

Nakað seinni, tann 28. august 1963 (sum var 100 ára dagurin eftir frælsisbrævið hjá Abraham Lincoln) varð skipað fyri tí størstu kravgongu, sum nakrantíð hevur verið í Washington, har o.u. 250.000 fólk, svørt og hvít øksl móti øksl, luttóku. Meðan fjøldin savnaðist, stóðu nakrir fólkasangarar framman fyri Washington minnismerkinum og sungu, teirra millum Joan Baez, Odetta, Josh White og Peter, Paul og Mary. At enda sungu tey í felag sangin ”Blowin’ In The Wind” eftir Bob Dylan. Tá ið tey vóru tagnað, fór yrkjarin sjálvur yvir til mikrofonina og byrjaði:

*Oh the time will come up
When the winds will stop*

*And the breeze will cease to be
breathin’
Like the stillness in the wind
Fore the hurricane begins
The hour when the ship comes in*

Bertolt Brecht

Teksturin ber í sær, fyri ein part, somu fyrjáltan um rættindir fyri øll og somu bíbilsku myndir, sum bóru ta gitnu røðu, har Martin Luther King seinnapartin sama dag segði frá sínum dreymi um eina rættvísa framtíð fyri tey svørtu í USA. Dylan sigur frá, hvussu skipið ber við sjóvarmálan, vindurin ýlir, tað lýsir fyri degi, fiskarnir læa og líkkurnar brosa. Allar royndir at ørkymla skipið eru nyttuleysar, tí havsins leinkjur er slitnar og liggja nú djúpt á havsins botni. Nú er kominn øldin, tá tey seinastu eru tey fyrstu og tey fyrstu tey seinastu:

*Tí sandurin breiðir
út eitt teppi av gulli
har tú setir tín móða fót ...*

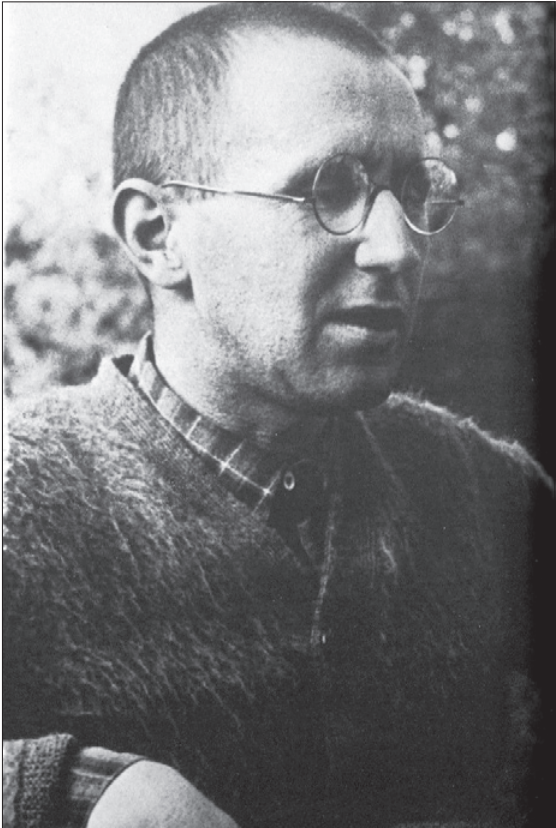
Í roynd og veru hevur hesin tekstur eina forsøgu, sum bæði er persónlig og hevur millum-tekstligan týðning. Nakrar vikur undan kravgonguni í Washington skuldi Dylan fara inn í eitt hotell, men var forðaður av duravørðinum, sum ikki kendi sangaran. Joan Baez kom uppi og slættaði sjógvin, men aftaná sessaðist Dylan í sínum hotellkamari, ivaleyst gruggutur um viðferðina, og yrkti henda sangin.

Meðan hann yrkti, mintist Dylan sangin hjá sjórænara-Jenny í *Die Dreigroschenoper*, frá 1928, eftir týska skaldið Bertolt Brecht. Um ein líknar hesar tekstir saman, sæst, at yrkingin hjá Dylan í mongum lutum er lík tekstinum hjá Brecht, sum Kurt Weill gjørdi lag til. Sum tey flestu vita, hevði Martin Luther King sum aðalreglu ongantið at brúka harðskap. Skaldini eru ikki so mjúk. Brecht letur frælsisskipið skjóta býin í sor. Dylan er samdur, men yrkir um ein meira bíbilskan undirgang, tá hann um figgindarnar sigur, at teir:

*Eins og Faraos ætt
Skulu drukna í flóðini
Og sum Goliat skulu lúta*

Á veg frá tí siðbundna

Skyldur í huglag við ”When The Ship Comes In” er ein annar sangur - ”Chimes Of Freedom” (Frælsiskim), frá plátuni *Another Side Of Bob Dylan*, frá 1964. Yrkjarin og ein fylgisneyti eru úti, toran fer at ganga, og teir kroka í einum kirkjudurum. Til skaldið kemur tá, onkustaðni millum sólsetur og midnátt, ein varsjón ella víðsjón, har dynjandi klokkuljóð, snarljós og torubrestur renna saman, í eini veldugari hugbirting bæði sær og hoyrir hann klokkur ringja - fyri frælsi, fyri frígering, fyri lekidómi - til tey illa staddu og einsamøllu, tey eyðmýktu og happaðu, til hugsjónarfólk og droymarar, til flóttafólk og einsamallar gleðigentur:

Bertolt Brecht á Skovbostrand í Danmark í 1934. Brecht var fyrmynd, tá Dylan í 1963 yrkti ”When The Ship Comes In”

*Far between sundown’s finish
an’ midnight’s broken toll
We ducked inside the doorway,
thunder crashing
As majestic bells of bolts struck
shadows in the sounds
Seeming to be the chimes of
freedom flashing
Flashing for the warriors whose
strength is not to fight
Flashing for the refugees on the
unarmed road of fight
An’ for each and every underdog
soldier in the night
An’ we gazed upon the chimes of
freedom flashing*

Millum sangin um rættvísiskipið og ”Frælsiskim” er ein høvuðsmunur, sum eigur at verða sæddur í sambandi við, at John F. Kennedy bleiv skotin á ferð síni í Dallas í Texas tann 21. november 1963. Eftir hetta vendi Bob Dylan sær ímóti øllum hugsanum um at brúka harðskap og tí yrkir hann nú um klokkurnar, sum ringja fyri teimum ”mildu” og teimum ”hjartagóðu” og fyri teimum stríðsmonnum ”whose strength is not to fight”.

Grundtvig

Hugsar ein um, hvussu Bob Dylan er búnaður sum skald, um hansara kreativa framvøkstur, er ”Chimes Of Freedom” áhugaverdur sum dømi um eina geil ella millumtíð, har hann so líðandi flytir seg frá tí siðbundna. Yrkingin er bygd upp regluliga, har eru seks ørindir við átta reglum í hvørjum, 2. og 4. regla ríma, og 5., 6. og 7. regla bera somuleiðis upp á rím. Samstundis sæst í myndburðinum tekin til frávík, til sprækna víðkan, eitt nú tá ið skaldið letur kimini skyggja, t.e. hann førir ljóð yvir í sjón og fremur sostatt (eins og hansara fyrmynd Rimbaud) sansabland ella synestesi. Hetta kann takast sum ein fyriboðan um ta stórbroyting, sum hendir í hansara skaldskapi miðskeiðis í sekstiárunum.

Á Princeton University í mars 1965

Annars er at siga um ”Chimes Of Freedom”, at henda yrking er ikki víðfánigur, men ein meginyrking, sum fær ein at hugsa um danska skaldið Grundtvig, sum í sálminum ”Sum ein føgur rósulund” (sum Rólant Lenvig hevur týtt) eins og Dylan - og Esajas profet, sum hevur blást anda í báðar - gevur blindum og haltum uppreisn:

*Styrkni gomul, slitin knø,
boygdir ryggir rætnei,
spretti sjálvt tey turru trø,
ellirukkur slætnei ...*

Í seinasta ørindi letur Dylan frælsisklokkurnar skyggja fyri, sum hann tekur til ”hvørjum sálarliga spærdum menniskja í øllum alheiminum”:

*Tolling for the aching ones whose
wounds cannot be nursed
For the countless confused,
accused, misused, strung-out
ones an’ worse
An’ for every hung-up person in
the whole wide universe
An’ we gazed upon the chimes of
freedom flashing*

Spanskir styvlar

Til seinast fari eg at venda aftur til sambandið millum Dylan og kvæðaskaldskapin. Bob Dylan er ein modernaður yrkjari, sum við minniligum tekstum og lögum hevur lýst siðmenningina í heimsins mest framkomna ídnaðarsamfelag, hennara ruðuleika, rótloysi og harðskap - og gjørt tað á modernitetsins mangan mis-hátta og sundurstokna máli. Men samstundis hevur hann skapt tekstir, sum sipa aftur í amerikanska vísurtradiðin og miðaldar vísuskaldskap. Hann sameinir sostatt tað modernaða og tað fólksliga, almannamentan og hámentan.

Eitt frálíkt dømi um hesa sameining er teksturin ”Boots Of Spanish Leather” (Styvlar

úr sponskum leðri), av plátuni *The Times They Are A-Changin’*. Sangurin er ein tvíróða millum tvey, sum eru um at skiljast, og vit koma skjótt eftir, at tað er drongurin, sum verður eftir í USA, meðan gentan skal fara við skipi til Spania. Gentan spyr, um hon ikki skal senda honum okkurt tinganest heim til minnis um seg, men drongurin vil einki hava - uttan tað, at hon kemur aftur óskadd. Tá ið hon spyr aftur, svarar hann:

*O, um eg átti stjornurnar úr tí
myrkastu nátt
og gimsteinar úr tí djúpasta havi
so læt tað alt fara fyri tín søta
koss
tí tað er alt meg lystir at eiga*

Eitt sorgblítt tok

Ikki fyrr enn í seinasta ørindi vil drongurin bera fram eitt ynski - og hann biður hana senda sær ”spanskar styvlar úr sponskum leðri”. Eg fari at avmarka meg til at nevna, at leður sum kunnugt hevur sterkan anga, og at tann spanski styvlin í miðöld var eitt pínslutól.

Eitt annað verk, sum væl vísir Dylans samband við fólksins tónleikartradiðin, er blues-sangurin ”It Takes A Lot To Laugh, It Takes A Train To Cry” frá plátuni *Highway 61 Revisited*, frá 1965. Bæði lag og tekstur eru eftir mínum tykki dømi um næstan geniala, stemningsvekjandi list. Partar av tekstinum eru tiknir úr gomlum blues-sangum, vit síggja tókið koma framvið, minka ferðina, so at eitt blint ferðafólk sleppur uppi, sólin setir, mánin lýsir gulur handan trøini, melankoliin er fullkomin. Tær næstseinastu reglurnar í sanginum - ”Eg vil vera tín elskari, góða, eg vil ikki vera tín harri” - eru Dylans uppiskoyti, ein heilsan kanska til sekstiáruna kvinnufrígering.